

ՏՈՄԱՐ ԵՒ ՏՕՆԱՑՈՅՑ**ՏՈՄԱՐ ԵՒ ՏՕՆԱՑՈՅՑ**

ԺԸ.

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՆԵՍԱԿԱՆ ՏՕՆԱՑՈՅՑ

Մեր հեղեղեցական տօնացոյցը օկզմեաւորուել է մեր Ս. Դրիգոր Հոսաւորչից, Հայոց ազգի լուսաւորութեան օկզբին՝ Չորրորդ դարում, և կարգի է բերուել նախ՝ Հինգերորդ դարում, Ս. Սահակ Պարթև, Գրիգոր և Յովնան Մանգապուհիի հարապետներին ձեռքով, երկրորդ անգամ՝ Երկրորդ տասներորդ դարում, Ս. Նիսիսի Դեմետրիոսի հարապետի ձեռքով, և երրորդ անգամ՝ Տասնեութերորդ դարում վերջին գրաւում, Նիսիսի իշխանակ Սիմեոն Կաթողիկոսի ձեռքով, որը և Տօնացոյցը բաժանեց երկու հատորի, որոնցից

ա) Առաջին հատորը պարունակում է իւր մէջ բոլոր անշարժ և շարժական տօները այն կարգով՝ ինչ ընթացքով որ ընդհանրապէս դժուար տօնուում են տարուան մէջ. տեղափոխուող տօներն էլ դրած են այն տեղերում՝ ուր նոքա գլխաւորապէս տօնուում են: Սոյն առաջին հատորը մանրամասնաբար ցոյց է տալիս, թէ ո՞ր տօնին ինչ ընթերցումներ, երգեր, շարականներ են գործ ածուում և որպիսի արարողութիւններով ու ծէսերով: Այնպէս որ մի անգամ գիտեալով թէ որեւիցէ օրը ինչ տօն է՝ մենք այդ տօնի կատարման ամենայն պարագաները գտնուում ենք առաջին հատորի մէջ իւր տեղում:

բ) Իսկ երկրորդ հատորը, որ աւելում է նաև քանոն և կառավարիչ առաջին հատորին, զեկավարում է առաջին հատորը: Դա 36 աղիւսակ է մեր 36 տառերի թուով, որ ցոյց է տալիս թէ երբ տարեգիրը այս կամ այն տառն է, ո՞ր շարժական տօները կ'ընկնեն այն տառի քանիսին են տօնուում. շարժականութիւնը միջոց ուսուցիչները քանի՞ օր կամ շաբաթ են, բարեկենդանները ե՞րբ են գալիս, հեղեղեցական ձայները որքան ե՞րբ են լսուում և այլ կարևոր գիտելիքներ:

որոնք անհրաժեշտ են տօնուած պաշտօնական համար: Արեւմտեան առաջին հատորը իսկապէս բացատրութիւն և շարունակութիւն է երկրորդ հատորին, և գիտեալով տարուան տարեգիրը՝ դորանով մենք գիտենք արդէն տարուան բոլոր տօնակատարութիւնները իւրանց բոլոր մանրամասնութիւններով: Իսկ հարկաւոր է ուրեմն խմանալ միայն երկրորդ հատորի կազմութիւնը և առաջին հատորը շատ քաջայայտ կը լինի մեզ համար: Նախքան Տօնացոյցի երկրորդ հատորի կազմութիւնը խմանալը՝ պէտք է գիտենանք տօներին և պատերի տեսակները և միջոց ուսուցիչների որքանութիւնը, որոնց կարգաւորութիւնը ցոյց է տալիս Տօնացոյցը:

Ա.— ՏՕՆԵՐԸ

Տօները երկու տեսակ են, տնայնիք և քաղաքական:

Անցաւ այն տօներն են, որոնք ամէն տարի միշտ միևնոյն ամսի միևնոյն օրն են հանդիպում. դոքա հետեւեալներն են. —

- ա) Յուն. 5, Ճրագաւորաց Ս. Մինդեան,
- բ) 6, Մեռելիք Տառն մերոյ,
- գ) 7, Յիշատակ մեռելոց,
- դ) 8—12, Մինդեան օրեր,
- ե) 13, Անուանակոչութիւն,
- զ) Փետր. 14, Տեառնեղբայրաւ,
- է) Ապրիլ 7, Աւետիք Ս. Աճաճի,
- ը) Սեպտ. 8, Միւսնոց Ս. Աճաճի,
- ր) Նոյմ. 21, Ընծալու Ս. Աճաճի,
- ժ) Դեկտ. 9, Յղութիւն Ս. Աճաճի:

Շարժական այն տօներն են, որոնք Ջատիկ տօնի հետ յիտ ու առաջ են շարժուում և որոնց երբ տօնուիլը ցոյց է տալիս երկրորդ հատորը. դոքա են Ճատեղաւ բոլոր տօները(*):

Շարժական տօները թէպէտ և իւրաքանչիւր տարի, նախկին Ջատիկ տօնին, այլեւայլ ամսին են պատահում. բայց այսքանը գոնէ հաստատ է, որ դոքա որոշեալ

(*) Այս երեւոյթը յատուկ է միայն Հայոց եկեղեցւոյ: Մնացեալ բոլոր եկեղեցիները տառնի տարւոյն իւրաքանչիւր օրուան համար նշանակուած անշարժ տօն կամ տօներ, որոնց հետ կը տօնեն նաև շարժական տօնը՝ եթէ կայ (ընդհանրապէս Ջատիկ հետ կապուած՝ Թիւով թիւ ունին այս կարգի տօներէն) (Մ. Ծ.):

կարգով են միմեանց յաջորդում. օրինակ, մի անգամ գրեմենայով թէ որեէ տարի Ա. աւջաւարաց զանքը երբ է լինում՝ գրեմենք որ երկու շաբաթ յայտնի որոց տաները տաներուց յետոյ, Բաւն Բարեկենդանէ աւրա յիսնեորդ օրը Զատիկ է վերջին քառասուներորդ օրը Համարածու՞նք զարձեալ տան օրից յետ Հոգեգալուստ. եայլն:

Բայց կան շաբաթական տաներ որոնք միեւնոյն ժամանակ և ճեղքափոխուող են. այսինքն չին տանում որոշեալ կարգով. այլ նայելով Զատիկ տանին՝ երբեք աւրա. ինչ առաջ են տանում և երբեք յետոյ: Դոքա հետ. եայլնքն են. —

1. — Դնունդից յետ տանուդ 11 տաները, որոնք Տօնացոյցի մէջ ապալից ճօնեք են կոչում, որովհետեւ. յաջորդաբար տանուելու պատճառով իւրաքանչիւրի սկզբում կրկնում են յապտ՝ տան . . քառերը:

2 — Վարդապետի և Առաքածածնի վերափոխման միջոցում տանուող երկու շաբաթուայ տաները(1):

3. — Վերափոխումից յետ չորրորդ շաբաթուայ երկու տաները. այն է Անդրէ զօրավարի և Արքիմանսի տաները, և բորբից վերջի զուգ տանը, այն է Արբանուսի և Խորհոյ և Առաքածածնու զկայի տաները(2):

Բ. — ՊԱՍԵՐԸ

Բայի Զորեքարթի և Ուրբաթ օրերից. որոնցից առաջինը ի պատիւ Աւետեաց Առաքածածնու(3). իսկ երկրորդը իբրև յիշատակ Յիսուսի խաչելութեան միշտ պահում ենք(4) առանց սրբոց տօնակատարութեանց. Հայց. Ս. Նիկիդեցին սահմանադրած ունի հետեւեալ պահքերը. —

(1) Այս տաներն ալ կրնան, Զատիկը սչ զալու պարագային, տեղափոխուի Առաջաւարաց Բարեկենդանէն առաջ, ապալից ճօնեքն անմիջապէս ետք, այնպէս ինչպէս ապալից ճօնեքն ալ, Զատիկը կանուսի եկած պարագային, կրժոխադրուին վարդապետէն յետոյ (Մ. Խ.):

(2) Այս զուգ տաները, միասին և երբեք անշառաբար, կրնան տօնուիլ տարւոյն այլև ալ մասերուն (Մ. Խ.):

(3) Ինչպէս երգում է Նիկիդեցին, «ի չորրորդ օր զարձեալ չընելուսին ետ զաւետիսն հասականս»:

(4) Միայն Դնունդան ութօրէից մէջ և Զատիկէն Համարածու երկարած շրջանին հանդիպող Դչ. և Ռւր. օրերը աւարթ են (Մ. Խ.):

ա) Դեկտեմբերի 30/ից մինչև Յունուարի 5ը՝ ի պատիւ Գրիգորի Մեծիկոտն. և այդ ժամանակ տաներ չեն տանում, բայց Ս. Բարեկ հայրապետի և Նորա հետ տանուող սրբերի տանից, որ կատարում է պահոց Երաթ օրը և այն՝ ո՛չ միշտ(5):

բ) Առաջուորաց պահք, 5 օր. չորս օր առանց տաների, իսկ Ուրբաթ՝ Յովնան մարգարէի յիշատակ(6):

գ) Քառասնորդական կամ մեծ պահք, որի իւրաքանչիւր Երաթ օր որոց տաներ են կատարում. իսկ կիրակիները յիշատակ են. —

Երկրորդ կիրակի	—	Արաքսման,
երրորդ »	—	Անառակին,
Չորրորդ »	—	Տնտեսին,
Հինգերորդ »	—	Գառաւորին,
Վեցերորդ »	—	Գալստեան,
Եօթներորդ »	—	Մաղկապարց:

դ) Ներսէսական պահք, 5 օր, Հոգեգալուստ տան Եկեղեցական տաներով. բոս կարգադրութեան Ենդրաւալուն:

ե) Հուսարի պահք, 5 օր, երեքը որոց տաներով:

զ) Վարդապետի պահք, 5 օր, առանց տաների:

է) Ս. Աճածնի վերափոխման պահք, 5 օր, առանց տաների:

ը) Ս. Խաչի վերացման պահք, 5 օր, առանց տաների:

ր) Վարպա Ս. Խաչի պահք, 5 օր, երեքը որոց տաներով:

ժ) Յիսուկայ պահք, 5 օր, առանց տաների:

ժու) Ս. Յակովբի պահք, 5 օր, երեքը որոց տաներով:

(5) «Ոչ միտեալ բացատրութենէն պէտք է հասկընալ հետեւեալը. — երբ Դնունդան պահոց վերջին օրը (Յունուարի 5ը) հանդիպի Երաթ օրուան մը՝ այդ օրը ձրագալոյցը ըլլալով սրբոց տան չի կատարուիլ. այդ պարագային յիշեալ տանը կը փոխադրուի երկու շաբաթ առաջ, Դեկտ. 22/ի Երաթ օրը (Մ. Խ.):

(6) Հայց. Նիկիդեցին, հակառակ Բչ., Գչ., Եչ. և Եր. օրերը միայն սրբոց յիշատակութեան յատկացում ըլլալուն, տարւոյն ընթացքին երկու անգամ սրբոց յիշատակ կը տօնախմբէ տարբեր օրերու. մին՝ Առաջաւարաց պահոց Ուրբաթ օրը, Յիսուսի Յովնան մարգարէին, իսկ միւսը՝ Հոգեգալուստեան յաջորդող կիրակի օրը, Յիսուսի Նիքիդեցի մարգարէին (Մ. Խ.):»

ծք) Աստուածայայտնութեան, Յարութեան, Վարդապետի, Վերափոխման և Ս. Խաչի Վերացման պատերը կոչուած են նաև անվանեաց պատեր, զմանգի այդ պատերի վերջաւորութեան — Աստուածայայտնութեան և Յարութեան Ճրագակացի ու միւս պատերի Շարաթ օրերին — մեր Ս. Եկեղեցին արդիւած է մեր գործածութիւնը որոշուելու համար հրահանելիք՝ որովք այդ օրերը զոհ էին անում:

Գ. — ՄԻՋՈՑ ՈՒՏԻՔԵՆԵՐ

Մենք գիտենք որ տները շարժւում են տարուայ ընթացքում. ուրիշն շարժւում են նաև շարաթապանքերի միջոց ուտիքները. և նայելով թէ Զատիկը վաղ է զայիս թէ ոչ՝ դրանք էլ երկար են տևում կամ կարճ. Միջոց ուտիքները, որոնց տևողութիւնը փոփոխուած է, հետեւեալներն են.

ա) Յայտնութեան միջոց ուտիք. այսինքն այն միջոցը՝ որ լինում է Աստուածայայտնութեան տների մինչև Առաջաւորաց Բարեկենդանը և տևում է 6-11 օր:

բ) Վարդապետի և Աստուածածնի Վերափոխման միջոց ուտիքը. զա լինում է մէկից մինչև վեց շաբաթ:

գ) Աստուածածնի և Ս. Խաչի միջոց ուտիքը. լինում է երեք կամ չորս շաբաթ:

դ) Վարդապետ Խաչից մինչև Յրոնեկաց Բարեկենդանը միջոց ուտիքը (որ կոչւում է նաև սեօթն շաբաթներին միջոց՝ տարուայ մէջ քայի դարանից ուրիշ 7 շաբաթ ուտիք չլինելու պատճառով). լինում է 7 կամ 8 շաբաթ:

ե) Ս. Յակոբի տների մինչև Մինդեան պահը միջոց ուտիքը. տևում է 12-18 օր: Իսկ միւս միջոց ուտիքները միշտ անփոփոխ են, այն է.

ա) Ս. Սարգսի տների 2 շաբաթ անց Բուն Բարեկենդան է:

բ) Զատիկի 40 օր անց Համբարձումն է:

գ) Համբարձումից 10 օր անց Հոգեդալուստ է և այդ օրը Բարեկենդան է Սգիական պահաց:

դ) Եղիշեկան պահքից յետոյ 2 շաբաթ ուտիք է և ապա Ս. Լուսաւորչի բարեկենդան:

ե) Ս. Լուսաւորչի տների 2 շաբաթ անց Վարդապետի բարեկենդան է:

զ) Ս. Խաչից մի շաբաթ անց Վարդապետի բարեկենդան է:

է) Յրոնեկամայից մինչև Ս. Յակոբի բարեկենդանը երկու շաբաթ ուտիք է:

Պատշէ է գիտենալ նաև որ.

1. Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տների բուն օրն է Սպասարի 15ը. քայց որովհետեւ այդ տները միշտ կատարւում է Կերակրի օրը, զմանորոյ վերցնում ենք երկու կողմից մօտաւոր Կիրակիները — երեք օր առաջ. երեք օր յետոյ — Սպասարի 12-18. և այդ 7 օրուայ ընթացքում պատահող Կիրակի օրը տնւում է Վերափոխումը, ոչ երբեք յետ և ոչ առաջ. Ուրիշ Եկեղեցիք վերափոխումը տնւում են Սպասարի 15ին, մի օրն էլ զա նանդիպի:

2. — Ս. Խաչի Վերացման տների բուն օրն է Սեպտեմբերի 11ը. քայց, միևնոյն կերպով, Կիրակի օրը տնւելու համար, վերցնում ենք երկու կողմից մօտաւոր Կիրակիները — երեք օր առաջ, երեք օր յետոյ. Սեպտեմբերի 11-17. և այդ 7 օրուայ ընթացքում պատահող Կիրակի օրը տնւում է Ս. Խաչի Վերացումը, ոչ յետ և ոչ առաջ. Ուրիշ Եկեղեցիք Խաչվերացը տնւում են ճիշտ Սեպտեմբերի 14ին:

3. — Յրոնեկի Բարեկենդանի բուն օրն է Նոյեմբերի 18ը, որովհետեւ այդ օրից մինչև Յունուարի 6ը ճիշդ 50 օր է, որ է Աստուածայայտնութեան յրոնեկը. քայց որովհետեւ Հայց. Եկեղեցին Յրոնեկին շաբաթապահ է սահմանած, զմանորոյ վերացըրած է երկու կողմի մօտաւոր Կիրակիները — երեք օր առաջ և երեք օր յետ — Նոյեմբերի 15ից մինչև 21, և այդ եօթնեկի ընթացքում ընկնող Կիրակի օրը լինում է Յրոնեկի Բարեկենդանը:

Դ. — ՏՕՆԱՑՈՒՑԻ ԱՄՓՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրիշ մենք ունինք այժմ Տօնացուցի գլխաւոր հիմունքը — հասարատուն կէտերը: Այն է՝

1. — Յունուարի 6ը — Աստուածայայտնութիւն:

2. — Զատիկը, ուրիշն նաև Բուն Բա.

րեկինդանը և Առաջադրույթ Բարեկենդանը և Զատիկից մինչև Վարդավառ եղած ժամանակը:

3. — Ս. Առաջադրույթի Վերափոխման տոնի ժամանակը:

4. — Ս. Պաշտի Վերափոխման տոնը և այդ տեղից մինչև Վարդավառ եղած ժամանակը:

5. — Յիսնակի Բարեկենդանի և այդ տեղից մինչև Ս. Յակովբի տոնը եղած ժամանակը:

6. — Ա. Գերջապէս՝ Մննդեան պահքի բարեկենդանը. որ է Գեղեցիկների Յնին:

Գիտենալով գլխադրույթն թէ Ա. տարեգրի եղած տարին Զատիկի տոնը Մարտի 22ին է կատարուում, մենք Զատիկից առաջ և յետոյ այդ տոնը կատարուելով իւրաքանչիւրը իւր տեղում, մնացեալ զատարկ միջոցներում գրուում են և տունում որչափ ուրիշ տոներ:

Նոյն ձևով ենք վարուում նաև հետեւի տարեգրի տոնացոյցը կազմելու. միայն որովհետեւ իւրաքանչիւր տարից յետոյ մի օրով յետաձգուում է Զատիկի տոնը, ուրեմն և Զատիկից առաջ միջոցն աւելանում է, իսկ Զատիկից յետո՝ պակասում. ուստի և տեղափոխուող տոնիկից ումանք. նախով թէ ո՞րքան օր է սկզբից աւելանում և վերջից պակասում, տեղափոխուում են աթաղ՝ աւելացած օրերին տօնուկու համար:

Այս ձևով կազմուում ենք մարտի 22 տոնացոյցը՝ 36 օրերի վերայ. իսկ այդ գրերի գործածութիւնը մենք արդէն գրեւոր միջոցներով հետաքննարկ 532ամեայ շրջանից:

Ե. — ՇԱՐԺԱԿԱՆ, ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ

ԵՒ ԱՅԼ ՏՕՆԵՐԻ ՕՐԵՐԸ ԳՏԵԼՈՒ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

1. — Առաջադրույթ, Բարեկենդանի օրը տարեգրը Ա է, ուրեմն և Զատիկը Մարտի 22ին, Առաջադրույթ Բարեկենդանը գալիս է Յուլիան 11ին, և այդպէս Զատիկը իւրաքանչիւր հետեւի տարեգրին մի մի օր յետ ընկնելով՝ նորա հետ Առաջադրույթ Բարեկենդանն էլ մի մի օր յետ է ընկնում. ուրեմն շատ բնական է որ Յուլիան 10ին եթէ տարեգրին աւելանք՝ վերջին օրը կը լինի Առաջադրույթ Բարեկենդանը:

Միևնոյն հաշուով՝

2. — Փետրուարի 1ից տարեգրի թիւը

հաշուելով՝ գտնուում ենք Բուն Բարեկենդանը:

3. — Մարտի 21ին տարեգրի թիւը աւելացնել՝ Զատիկի տոն է:

4. — Ապրիլի 18ին տարեգրի թիւը աւելացնել՝ Նրեման Սաշ է:

5. — Ապրիլի 29ին տարեգրի թիւը աւելացնել՝ Համարածու մն է:

6. — Մայիսի 9ին տարեգրի թիւը աւելացնել՝ Հագեղալու մն է:

7. — Մայիսի 30ին տարեգրի թիւը աւելացնել՝ Ս. Հուսաւորչի Բարեկենդանն է:

8. — Յունիսի 27ին տարեգրի թիւը աւելացնել՝ Վարդավառ է:

9. — Որովհետեւ երբ Ա տոնը տարեգր էր՝ Վերափոխման տոնը Օգոստոսի 16ին էր, ուրեմն և իւր շրջանից (Օգոստոսի 12-18) չորս տարի յետոյ, ուստի տարեգրի թիւին 4 աւելացնելով՝ ստացած թիւը 7ի ենք բաժանում. քանորով ցոյց է տալիս թէ իւր շրջանի ո՞ր օրն է գալիս Վերափոխումը:

10. — Միևնոյն պատճառով, տարեգրի թիւի վրայ աւելացնում ենք 2 և ստացածը 7ի բաժանում. քանորով ցոյց է տալիս թէ իւր շրջանի (Աւագեմբերի 11-17) ո՞ր օրն է պատահում Ս. Պաշտի տոնը:

Զ. — ԿԻՐԱԿԻ ՊԱՇԵԼՈՒ ՕՐԵՐ

Հայց. Եկեղեցոյ Հայրապետների սահմանադրութեամբ. բացի բնական կիրակի օրերից՝ որոշուած են կիրակի համարել նաև հետեւի օրերը տարուայ մէջ. —

1. — Յուլիան 6 և 7. Քրիստոսի Ս. Մննդեան տ. և Բ. (մեղեցոյ) օրերը:

2. — Յուլիան 13, Մննդեան ութերորդ օրը — Անուանակոչութիւն Տեառն:

3. — Փետրուարի 14, Տեառնեղառաջ:

4. — Ս. Վարդանանց զօրավարների տոնը (Բուն Բարեկենդանը կանխող Ծշ. օրը):

5. — Աւագ Հինգշաբթի օրը:

6. — Զատիկի Նրուշաբթի (մեղեցոյ) և երեքշաբթի օրերը:

7. — Ապրիլի 7, Աւետու մն Ս. Կուսին:

8. — Համարածու մն Քրիստոսի (Յիսնանց Խ. օրը, Եշ. 1):

9. — Ս. Գրիգոր Հուսաւորչի 3 տօները (Մուտն ի վերապ՝ Մեծ Պահոց Ե. Շաբաթ օրը, Եշն ի վերապէն՝ Գլին Հագեղալու տօն)

Ք. Շարաթ օրը, և Կիւտ Նշխարաց՝ դորա-
նից երկու շաբաթ վերջ)։

10. — Ս. Թարգմանչաց վարդապետ-
ների՝ Սահակայ և Մկարտայայ ասոր (զկնի
Հոգեպարտեան և. ՍՂ. օրը)։

11. — Վարդապետի. Վերափոխման և
Վերացման Խաչի Քշ. օրերը (մեռելոց)։

12. — Ս. Աճառնի երեք տոնիքը. —

- ա) Սեպտեմբերի 8. Մենդեան.
- բ) Նոյեմբերի 21. Բեռայման.
- գ) Գեղեթմարտի 9. Սոյաթեան։

13. — Ս. Հրեշտակապետաց տօնը (*)
(զկնի Խաչվիրացի Ը. Շարաթ օրը)։

14. — Առաջին Լուսաւորիք՝ Ս. Թա-
ղէտ և Ռարթաւ գիւմնա առաքելների տօնը
(Յիսակի Թ. Շարաթ օրը)։

15. — Ս. Թաղէտ առաքելոյ և Սան-
դակա կուսի տօնը (զկնի Վարդապետի Ա.
Շարաթ օրը (**))։

Է. — ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՁԱՅՆԵՐԸ

Հայց. Ս. Եկեղեցւոյ տարադասութիւնը
կանոնաւոր կերպով կատարելու համար,
մեր շարական երգող սուրբ հայրեր ունեն
ծայնիքի բաժանեցին շարականները այդ
ծայնիքի համաձայն վարած ենք Նահ քո-
լոր եկեղեցական երգերն ու ընթերցումն ք-
նիքը։ Ձայնիքը տեղա են. —

Առաջին ձայն — աճ.	երրորդ ձայն — զձ.
« Կողմ — ալ.	Վառ « — վկ.
երկրորդ ձայն — բձ.	Չորրորդ « — զձ.
Աւագ կողմ — բկ.	Վերջ « — վկ.

(*) Ներկայիս, այս տօնին փոխարէն, հրա-
մայրւած տօներու շաբթիւն անցած է Թարգ-
մանչաց վարդապետաց աշխատանքի տօնը՝ որ
կը հանդիպի զկնի Խաչվիրացի Գ. Շարաթ օրը։
Այս վերջին կարգադրութիւնը եղած է 1937ին,
Ս. Գրքի հայերէն թարգմանութեան ժն. Գա-
րգարձի առիթով, Երջանկայիշատակ Խորէն
Կաթողիկոսի կողմէ՝ որ հրահանգած է յիշեալ
տօնը նկատել որպէս ճծոն ազգային եւ եկեղեցա-
կան, ի յիշատակ գիւթի ճշմարտացոյց հայոց եւ քաղ-
մանութեան Սուրբ Գրաց (Մ. Խ.)։

(**) Վարդապետի Ա. Վերափոխման միջոց
ուտքի մէկ եօթնեակ եղած տարիներուն,
այս տօնը կը փոխադրուի Ջառէն առաջ,
Առաջադրաց Բարեկենդանի նախօրեակին։
— Այս հաշուով, տարւոյն մէջ, հրամայուած
կամ Օրացոյցի մէջ թաշտիշով նշանակուած
23 տօն ունի Հայց. Եկեղեցին (Մ. Խ.)։

Այս ձայնիքը Մեծ Պատի Երկուշաբթի
օրից սկսած յաջորդաբար զործ ենք դնում
մինչ և հետեւեալ Բուն Բարեկենդանը։ Բուն
Բարեկենդանի օրը ինչ ձայն էլ որ լինի՝
փոխում ենք վերջ ձայն և յաջորդ օրուա-
նից դարձեալ նոյն կարգով շարունակում։
Այս հաշուով Ջառէի օրը միշտ աճ. է լինում։

Եկեղեցւում ժամերգութիւնը լինում է
զատէ դառ. աւագանի կողմը կուգում է
սգանդովմեան դառ. իսկ միւսը՝ ձախովով-
եան։ Բուն ձայնիքը (աճ., բձ., զձ., վձ.)
մի տարի աշխարհեան գտնին են պատկա-
նում, միւս տարի՝ ձախովովմեան։ Բուն
ձայնիքը ո՛ր դասին որ պատկանին՝ նոցա է
պատկանում եկեղեցական երգեցողութեան
մի որոշեալ մասի սկսիլը։ Ուստի և մի
դասը մի օր ձայն պիտի վարէ և միւս
դասը՝ կողմ. և այդպէս փոխէ փոխ պիտի
շարունակուի։

Ձայն վարող դասը կուգում է աւագ
եղեցու դառ, որովհետեւ ազօթքնիքը այն
դասի քահանան է առում, և քարոզչիքը՝
միւս դասի քարոզաւորը։ Իսկ այն դասը՝
որ հետեւեալ օրը ձայն պիտի վարէ, կու-
գում է աւակներէ դառ։

Աւակներ կարեւոր է գիտնել թէ ինչ ե-
ղանակով ենք իմանում թէ որն է տարի
բուն ձայնիքը ո՛ր դասին են պատկանում։

Երբ Փրկչական թուականը գոյգ թիւ է
լինում՝ բուն ձայնիքը այդ տարին Աջա-
կողմեան դասին են, իսկ կողմերը՝ Ձախա-
կողմեան դասին։ Իսկ երբ ահողոյց է՝ դորա
հակառակը։

Ը. — ՁԱՅՆ ԳԻՒՏ

Եթէ ուզում ենք իմանալ թէ սրբիցէ
օր ինչ ձայն է՝ այսպէս ենք գտնում. —

Մենք գիտենք որ Մեծ Պատի Երկու-
շաբթի և Ջատիկ օրերը միշտ աճ. է լի-
նում. այդ երկուսի մէկից մինչեւ տրուած
օրը հաշուելով՝ նստացած թիւը բաժանում
ենք 8ի վերայ. ձագորդը ցոյց է տալիս
թէ ո՛ր ձայնն է տրուած օրը. եթէ 1 է՝
աճ. է, եթէ 2՝ ալ., եւ այլն։

ԳԻՒՏ ՔՂԵՑ. ԱՂԱՆԵԱՆՑ

(Վերջ՝ 5)